
MUZELE DIN POLONIA: MODALITĂȚI DE VALORIFICARE A PATRIMONIULUI NAȚIONAL

Violeta Tîpa

Cuvinte-cheie: muzeu, patrimoniu, Muzeul Insurecției din Varșovia, Fabrica lui Oskar Schindler din Cracovia, Muzeul *Podziemia Rynku*.

Grație bursei de cercetare **Thesaurus Poloniae**, oferită de Ministerul Culturii și Patrimoniului Cultural al Poloniei și de Centrul Cultural Internațional Cracovia, am avut fericita ocazie să vizitez o serie de muzee din orașele Varșovia, Cracovia, Lodz, Poznan. Momentul ce mi-a solicitat atenția a fost inovația în utilizarea mijloacelor audiovizuale. Ecranul (monitorul) a devenit un element tradițional pentru muzeele din Polonia, precum și ecranele tactile în sălile de expoziții pe care poți naviga și solicita diverse informații expuse în limbile de circulație internațională (engleză, franceză, germană) și, desigur, în poloneză.

Muzeele poloneze demonstrează elocvent că istoria țării, trecutul ei cu toate valorile culturii materiale și imateriale nu au rămas doar în arhive și în documentele ascunse de ochiul publicului larg sau cu acces limitat pentru specialiștii în domeniu. Modernizarea muzeelor prin introducerea noilor tehnologii oferă posibilități de a re-adece trecutul ca o pagină vie în viața polonezilor. Patrimoniul național, valorificat și conservat, este transmis tinerilor generații prin cele mai moderne metode.

Astăzi, tehnicile digitale pătrund tot mai mult în toate sferele artei și culturii. Muzeele caută formule inedite de exploatare a fondului valoric prin intermediul tehnologiilor informaționale. Astfel, utilizarea mijloacelor audiovizuale în cele mai diverse formule sunt o provocare ideală pentru vizitatori de a ancora în trecutul istoric, de a-i face să trăiască dramatismul evenimentelor, de a se pătrunde de spiritul patriotismului.

În acest context un loc aparte îl are filmul. Cea de-a șaptea artă, deși cea mai tânără dintre arte, a cărei istorie începe cu proiecțiile fraților Lumière în anul 1895, își găsește locul său inerent printre exponatele timpului, prezentându-se nu doar

ca un obiect de artă (film de ficțiune), ci și ca un element indispensabil al „conservării” timpului. Imaginile filmice apar adesea și într-o postură dublă.

Cea mai populară formă de recurs la imaginile cinematografice rămâne prezența ecranului în sălile de expoziție pe care se proiectează non-stop documentare întregi sau fragmente ce întregesc cu imagini audiovizuale exponatele muzeistice. Muzeele deschise după anul 2000 sunt dotate cu săli cinematografice (Muzeul Național, Muzeul Insurecției și POLIN Museum din Varșovia, Muzeul *Podziemia Rynku* și Fabrika Oskar Schindler din Cracovia etc.), precum și săli amenajate pentru proiecții în 3D, proiecții panoramice. Un pronunțat anturaj audio-vizual este creat prin intermediul jocului de lumini, al zgomotelor și sunetelor specifice, prin proiecții speciale pe pereți, holograme, precum și imagini surprinse prin fereastra tramvaiului, a gării etc. Tot mai populare devin expozițiile interactive.

Exemplificarea acestor modalități expuse mai sus se va face în baza unor muzee poloneze precum Muzeul Insurecției din Varșovia (Muzeum Powstania Warszawskiego), Fabrica lui Oskar Schindler (Fabryka Emalia Oskara Schindlera) și Muzeul Piața Subterană (*Podziemia Rynku*) din Cracovia.

În topul celor mai importante muzee din capitala Poloniei – Varșovia, se consideră Muzeul Național, Muzeul Insurecției, POLIN Museum. Pe unul dintre primele locuri, după Castelele regale, se situează Muzeul Național (Muzeum Narodowe), un muzeu de mare anvergură, ce reprezintă un centru complex de artă și cultură, de cercetare și educație, dispunând de bibliotecă, sală de conferințe și librărie (amenajat cu toate necesitățile pentru persoanele cu dizabilități). Muzeul înglobează exponate, începând cu arta antică până la cea contemporană cu bogate expoziții de picturi, sculpturi, obiecte de artă, icoane, iconostase din diverse perioade și spații, care întregesc tabloul general al evoluției

artelor vizuale în lume și în Polonia, în particular. Utilizarea tehnicilor audiovizuale este una din prioritățile muzeului. S-ar părea că proiecțiile audiovizuale nu-și găsesc loc inerent în aceste galerii de tablouri ale timpului. Dar ele sunt prezente în sălile cu artă modernă, reflectând mișcările artistice ale secolului al XX-lea, colecțiile de tablouri se completează cu proiecțiile de film ale regizorilor polonezi, cât și ale celor francezi, germani influențați de avangardism, dadaism, abstracționism etc. Din filmele puse la dispoziția vizitatorilor nu lipsește nici prima peliculă de ficțiune din istoria artei cinematografice *Călătorie spre Lună* (1902) a lui George Méliès (1861-1938), urmat de secvențe din filmele expresioniștilor germani Fritz Lang (*Doctor Mabuse*, 1922; *Metropolis*, 1927), Friedrich Murnau (*Nosferatu – Simfonia groazei*¹, 1922), a dadaștilor francezi ș.a. Astfel, experimentele în domeniul filmului sunt expuse alături de alte opere de artă reprezentative ale curentelor artistice de la începutul secolului XX. Printre filmele poloneze prezentate am descoperit și pelicula cuplului Frantishka și Stefan Temerson, pionieri ai avangardei cinematografiei poloneze, care au deschis calea filmului experimental, inclusiv a celui de animație – *Peripețiile omului onest* (Przygoda czlowieka poczinego (Теплиц 1973, 241), 1937, muzica Stefan Kisielewski). Tot din perioada avangardei fac parte și filmele *Dzis mamy bal / There is a Ball Tonight* (1933), regia Jerzy Zarzycki (1911-1971) și *Tadeusz Kowalski; Or – Obliczenia rytmiczne/ RC – Rhythmic Calculation* (1934), regia Jaly Kurek (1904-1983) și altele.

În cadrul expozițiilor de piese antice funcționează o sală modernă cu proiecții în 3D, ce propune o incursiune în lumea și cultura antică. Odată cu dezvoltarea tehnicilor digitale, un loc aparte îl au imaginile în 3D și, în mod special, cele animate. Tocmai animația oferă posibilități nelimitate în reconstruirea imaginilor virtuale. Călătoriile în trecutul îndepărtat și cele în viitor se datorează și filmului de animație. În contextul transfigurării timpului, imaginile animate împreună cu efectul stereoscopic, creează iluzia celor trei dimensiuni spațiale (de aici vine și denumirea de 3D – a trei dimensiuni) care-s tot mai solicitate și utilizate cu mult succes în călătoriile „virtuale” în trecut.

Referindu-ne la Patrimoniul național păstrat și conservat în muzeele poloneze, alături de diverse

¹*Nosferatu* este unul dintre cele mai cunoscute filme germane expresioniste, având la bază romanul *Dracula* al scriitorului irlandez Bram Stoker (1847-1912).

obiecte, care descind dintr-o epocă sau alta, vom menționa ca este susținut de un fond valoros și bogat în documente de arhivă, documente foto, audio și video. Tocmai aceste materiale au surprins în mod direct clipa, timpul istoric, evenimente, oameni și fapte. Ele constituie vii argumentări ale trecutului, păstrate în memoria colectivă...

Muzeul Insurecției din Varșovia (Muzeum Powstania Warszawskiego), inaugurat la 31 iulie 2004, la aniversarea celor 60 de ani de la înăbușirea insurecției, constituie un omagiu luptătorilor pentru eliberarea Poloniei și, în special, a Varșoviei. Utilizarea tehnologiilor performante a făcut ca acest muzeu să fie unul dintre cele mai moderne din capitala Poloniei. Transformarea unui spațiu industrial (cel al fostei stații electrice de tramvai, construită în anii 1904-1908) într-un muzeu modern s-a produs într-un termen record. Lucrările au durat non-stop (24 de ore pe zi în trei schimburi) de la 1 aprilie până la 31 iulie 2004, ziua deschiderii Muzeului, în ajunul jubileului de 60 de ani ai Revoltei. Instituția face parte din **Platforma Memoriei și Conștiinței Europene**. Atât documentele puse la dispoziția publicului vizitator, cât și senzația de trăire a timpului, a sentimentelor de oroare, de frică constituie un argument forte pentru muzeu.

Expoziția prezintă istoria insurecției² – cea mai mare acțiune armată organizată de către rezistența antihitleristă poloneză în timpul celui de al Doilea Război Mondial – începând cu izbucnirea ei, etapele, luptele până la înăbușirea ei. Punctul de pornire a fost codificat prin așa numita **ora W** (W – de la cuvintele poloneze *Wybuch* – explozie, *Wolność* – libertate, *Walka* – luptă). Momentul mobilizării pentru începutul revoltei era fixat pentru 1 august 1944 ora 17.00. Foaia cu anunțul *orei W* este printre primele exponate ale expoziției. Traseul muzeului urmează evoluția celor 63 de zile ale insurecției, declanșată la 1 august 1944, și până la înfrângerea ei de la 2 octombrie 1944, marcate prin filele calendarului. Fiecare filă prezintă o trecere în revistă a evenimentelor zilei: lupte, biruințe, pierderi... Tocmai primele zile au fost cruciale în lupta împotriva naziștilor.

Arhiva bogată de documente, fotografii și filme este însoțită de amintirile participanților la lupte. Tehnica de război este prezentă și prin replica avionului B-24J Liberator, care aprovizionează Var-

² Despre Insurecția din Varșovia (etape, amintiri, lupte) vezi: Davies 2008.

1. Muzeul Insurekţiei din Varşovia.

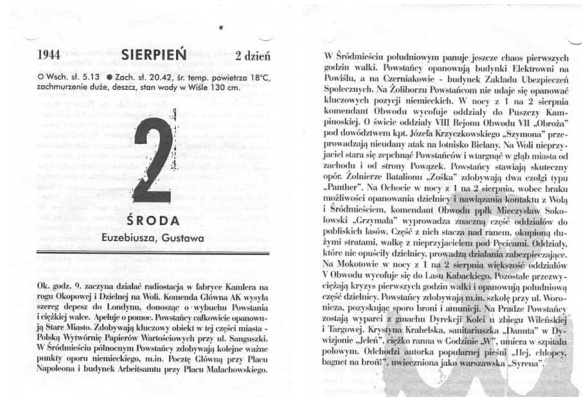
2. Tipografia, Muzeul Insurekţiei din Varşovia.

şovia în timpul ocupaţiei cu alimente și muniții. La restabilirea avionului în mărimea sa naturală s-au folosit și părțile lui originale, găsite pe locul exploziei lui. Rolul evident al mass-media în timpul insurgenței îl demonstrează nu doar publicațiile (foi volante, avize etc.), ci și Tipografia (improvizată), care nu este o prezență pur formală. Vizitatorii pot urmări procesul de tipărire a foilor volante din perioada respectivă și chiar de a lua un exemplar ca amintire.

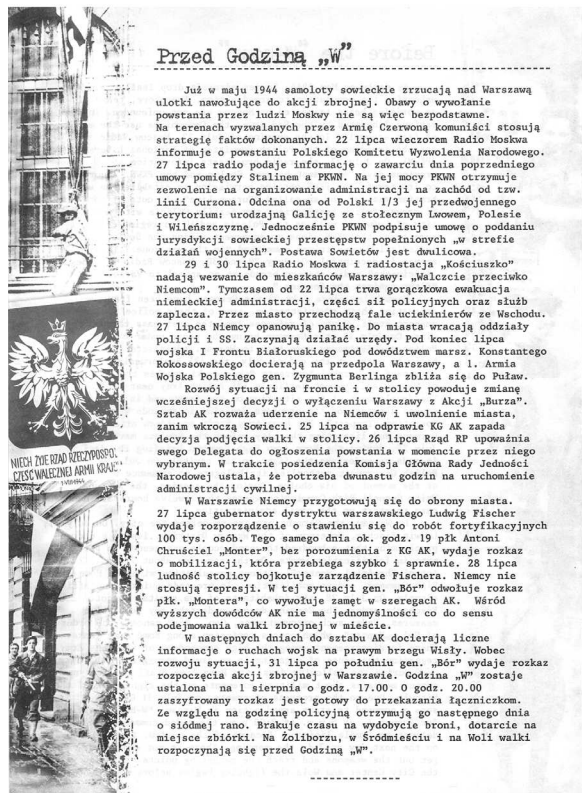
Prin imitarea unor momente din cel de al Doilea Război Mondial se produce ancorarea în atmosfera timpului. Semiîntinericul și negrul pereților amplifică atmosfera, făcând-o mai tensionată și mai apăsătoare.

Mezaninul muzeului dispune de o sală de vizionare – *Kino Palladium*, unde sunt proiectate trei cronici de film ale Biroului de Informație și Propagandă AK (Biuro Informacji i Propagandy AK). Oficiul cinematografic al Biroului de informare și propagandă (Referat Filmowy BIP KGAK) al Comandurii Armatei Țării (Armia Krajowa AK³),

³ Armia Krajowa AK (Armata Țării) a fost principala mișcare de rezistență din Polonia ocupată de Germania nazistă.

3. Fila din calendar, 2 august 1944. Muzeul Insurekţiei din Varşovia.

4. Ora W, Muzeul Insurekţiei din Varşovia.

înființat în anul 1942, activa în condiții conspirative în perioada ocupației naziste. Din componența acestui Oficiu cinematografic, condus de regizorul polonez Antoni Bohdziewicz⁴, făceau parte opera-

⁴ Antoni Bohdziewicz (1906-1970), regizor polonez. În 1943 a înființat la Varşovia studioul *Tres photographic studio*. În 1945 a lucrat în organizația cinematografică *Polska Kronika Filmowa*. În decembrie 1945, în baza studioului din Varşovia, organizează un studio aparte la Cracovia, care apoi s-a transformat în școala cinematografică *Cracov film*. În 1948, când s-a deschis Școala superioară de film, televiziune și teatru (Panstwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera) din Lodz a predat aici regia.

torii Seweryn Kruszynski⁵, Wasław Kazmierczak⁶, regizorii Jerzy Gabryelski⁷, Jerzy Zarzycki⁸, Andrzej Ancuta⁹, care au filmat cronică în timpul revoltei din 1944. Ei sunt autorii celor trei *Newsreel* – Jurnale de actualități, proiectate în zilele de 13 și 27 august și 13 septembrie 1944 în cinematograful *Kino Palladium* (pe strada Złotej 7/9) inaugurat pe teritoriul eliberat de insurecționiști. La fel au fost filmate peste 30 000 metri de peliculă cu luptele ce s-au purtat la Varșovia. Muzeul revendică acest cinematograful prin sala cu aceeași denumire *Kino Palladium*. E semnificativ faptul că poate fi vizionat nu doar documentarul *Luptele din Varșovia* (*Warszawa walczy*) în trei părți, ci și peliculele dedicate regizorilor și operatorilor care au activat în acele timpuri grele, immortalizând orașul asediat în imagini cinematografice.

Pe lângă acel *Kino Palladium* mai există o sală de vizionare de proporții mici (pentru 24 de locuri), cu un ecran panoramic, unde rulează un film de excepție *Orașul în ruine* (*Miasto ruin/ City of Ruins*) în 3D, care, în timp de șase minute, prezintă distrugerea Varșoviei din martie 1945. Imaginile stereoscopice oferă publicului spectator senzația trăirii unui dezastru real. Re-întoarcerea în timp, re-trăirea tragediei: clădire după clădire se ruinează, transformând orașul în ruine... Marius Stan, politolog și jurnalist al postului de Radio *Europa Liberă*, după vizita muzeului Insurecției din Varșovia a publicat trăirile sale: „cozi impresionante formate nu doar din turiști, ci, mai cu seamă, din polonezi, tineri ori mai în vârstă, dornici să vadă reconstituită povestea probei curajului lor național. Impresionantă în acest sens este și proiecția unui film 3D de câteva minute care te poartă ca într-un zbor postapocaliptic peste ruinele unei Varșovii devastate de stihiiile politice și militare ale veacului trecut. Senzația este că polonezii vizitează frecvent acest muzeu ca parte dintr-o terapie mai largă de grup. Este simbolul prin excelență al unui **Spirit** care nu i-a părăsit nici atunci când istoria părea s-o fi făcut. Pentru toți cei care ajung prin Varșovia și care vor să înțeleagă de unde vine și încotro se îndreaptă această capitală fabuloasă, un drum pe la **Muzeul Insurecției** este obligatoriu” (Stan 2014).

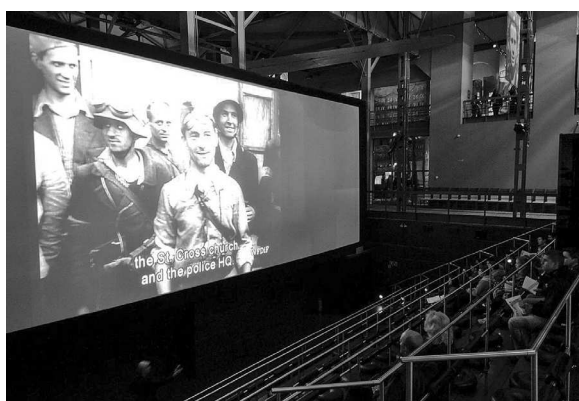
⁵ Seweryn Kruszynski (1911-1993), operator polonez.

⁶ Wasław Kazmierczak (1905-1981), regizor și operator polonez.

⁷ Jerzy Gabryelski (1906-1978) regizor, documentarist și scenarist polonez.

⁸ Jerzy Zarzycki (1911-1971), regizor polonez.

⁹ Andrzej Ancuta (1919-2009), operator polonez.

5. Kino Palladium, Muzeul Insurecției din Varșovia.

6. Exponate, Muzeul Insurecției din Varșovia.

7. Sala malego powstania/ Sala micului insurecționist, Muzeul Insurecției din Varșovia.

Nu este trecută cu vederea nici viața copiilor din acea perioadă oribilă. Exponatele ce țin de universul pueril sunt adunate și expuse în sala destinată copiilor – *Sala Malego Powstania* (Sala micului insurecționist). Aici tinerii patrioți se familiarizează cu trecutul țării, privind filme, spectacole, participând la jocurile ce reflecta perioada războiului.

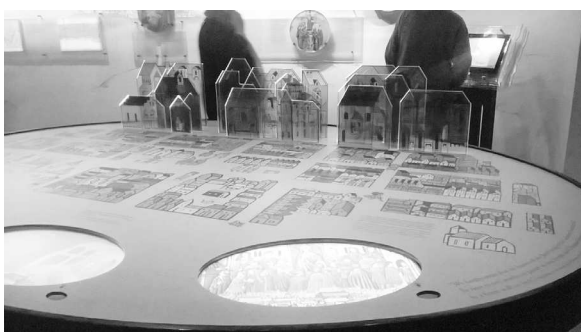
Următorul muzeu, ce intră în topul celor mai vizitate muzee din Varșovia, este *POLIN Museum*. Muzeul de Istorie a Evreilor Polonezi, la fel, constituie un mare centru cultural și educativ, cu un

8. Muzeul POLIN, Varșovia.

9. Strada evreiască reconstituită, Muzeul POLIN, Varșovia.

10. Exponate, Muzeul POLIN, Varșovia.

11. Sala Muzeului POLIN, Varșovia.

bogat program de manifestări, printre care proiecții de filme, spectacole, conferințe etc. Deschis în 2013, muzeul este considerat o inițiativă unică și fără de precedent, ce acoperă mai multe domenii de cercetare, bazându-se pe experiența muzeistică din lume. La elaborarea lui și-au dat concursul specialiști din Polonia, Israel și Statele Unite.

Însăși clădirea, proiectată în stil modern (din sticlă, beton și cupru) de arhitectul finlandez Rainer Mahlamaki, cu o suprafață de 4.000 m², prezintă interes. Structurat în opt galerii, muzeul cuprinde istoria de o mie de ani a evreilor, de la venirea lor pe pământurile Poloniei până în prezent. (Muzeul se află pe fostul teritoriu al ghetoului din Varșovia¹⁰). Prezența ecranelor tactile completează cu informații mulțimea de exponate, fac muzeul interactiv și deosebit de atractiv.

Reconstituirea vieții evreilor din perioada celor două războaie mondiale, considerat și cel de al doilea veac de aur pentru evrei, s-a realizat prin cartierul evreiesc: strada specifică cu cinematograful, cu cafenele etc. În cafeneaua improvizată, unde se adunau evreii să-și petreacă timpul liber – sună tangoul *Ultima duminică* (To ostatnia

niedziela¹¹) lui Jerzy Petersburski (1895-1979), dirijor și compozitor polonez, pe cuvintele lui Zenon Friedwalid (1906-1976). Melodia completează atmosfera localului improvizat, fiind el însuși un „exponat” audio al timpului. Iar la măsura, la care deseori se jucau și care se rotește ca un patefon, se proiectează în animație chipurile celor care discută (aruncând cu fraze precum ar arunca cu cărțile în joc...). Sunt implicate creativ tehnicile audiovizuale. Interpretat pentru prima dată în 1936, de către Mieczystaw Fogg, cântăreț polonez de estradă, tangoul *Ultima duminică* devine una dintre cele mai populare lucrări muzicale în perioadă interbelică, mereu prezentă în restaurantele și cafenelele poloneze.

Parcurgând sălile muzeului, te adâncești tot mai mult în atmosfera vieții comunității evreiești. Nici o perioadă nu e lipsă, precum și toate aspectele vieții își găsesc reflectare atât în mulțimea de documente, cât și în imaginile cinematografice pro-

¹⁰ Ghetoul din Varșovia a fost cel mai mare ghetou evreiesc înființat de Germania nazistă: pe o suprafață de 3,4 km² erau plasați peste 400 000 de evrei (ceea ce constituia 30% din întreaga populație a Varșoviei).

¹¹ Tangoul *Ultima duminică* (To ostatnia niedziela) a fost deosebit de popular și în URSS/Rusia unde a avut mai multe variante cu texte diferite, intrate în repertoriul interpreților ruși Klaudia Șuljenko, Iosif Kobzon ș.a. Cea mai cunoscută versiune a tangoului este *Утомленные солнцем*, care a dat și denumirea filmului (1995, regia Nikita Mihalkov). La fel, muzica o regăsim în filmele *Lista lui Schindler* (1993, Steven Spielberg), *Trei culori: alb* (Trzy kolory: Bialy, 1994, regia Krzysztof Kieślowski, 1941-1996) și în filmul de animație *Сказка сказок* (1989, regia Iuri Norștein).

12. Proiecții pe pereți, Muzeul POLIN, Varșovia.

13. Călătorie virtuală cu tramvaiul, Muzeul POLIN, Varșovia.

iectate în spații special rezervate sau în cele mai inopinate locuri (pereți, ferestre, pietre etc.). Fiecare sală în parte își are fundalul său audio specific, precum și ecrane cu amintirile martorilor. Tonalități sumbre sunt rezervate perioadei celui de al Doilea Război Mondial și ghetoului.

Al doilea mare centru cultural și științific din Polonia este orașul Cracovia, fosta capitală. Aici sunt concentrate cele mai valoroase monumente istorice și culturale ale țării, precum Castelul Wawel, sediul regalității poloneze din secolele XIV-XVII cu marea Catedrală, în ale cărei subterane se află cimitirul/necropolele regilor. Tot aici își doarme somnul de veci și fostul președinte al Poloniei Lech Kaczynski, ale cărui funeralii au fost transmise în direct în toată Europa. Astăzi fosta capitală își menține întâietatea prin lăcașurile sale de cult, precum și cele culturale, nemaivorbind de teatre și muzee.

De o popularitate sporită se bucură și muzeele de aici, precum Muzeul Național, Muzeul Piața subterană (*Podziemia Rynku*), Fabrica lui Oskar Schindler și altele. Majoritatea din ele țin de Muzeul de Istorie al orașului Cracovia. Pentru sute și mii de turiști Cracovia se asociază mai întâi de toate cu orașul vechi și anume cu inima lui – *Rynek Główny* (Piața Centrală), principala piață a orașului, cu o suprafață de 40.000 m², fiind cea

mai mare piață medievală din Europa, datată cu secolul al XIII-lea. Centrul pieței este înfrumusețat de clădirea *Sukiennice* (sau Hala Postăvarilor) în stil renescentist. Tot aici se înalță și Bazilica Sf. Maria. Între aceste două puncte de atracție turistică a orașului se ascunde un tezaur enorm, depozitat la doar câțiva metri sub Piață. *Podziemia Rynku* (Piața subterană) este o nouă expoziție sau un traseu de identificare a Cracoviei, descoperit în mod accidental: în timpul săpăturilor sub Sukiennice, pentru construcția unui centru comercial. Iar săpăturile și cercetările arheologice efectuate pe parcursul anilor 2005-2010 au pus în valoare un oraș medieval, ulterior fiind conservat și pus la dispoziția publicului. Astfel, la 24 septembrie 2010 este deschis încă un Muzeu, *Podziemia Rynku*, ce ține de istoria Cracoviei.

Muzeul contează pe reconstruirea unei piețe/localități medievale prin vestigiile arheologice expuse într-un format inedit, susținut de jocul de lumini, de zgomote specifice, proiecții. Mai mult decât atât, expoziția este îmbogățită cu interesante modele multimedia – ecrane tactile, holograme, proiecții de filme documentare, proiectate în spații special amenajate. Pentru copii este creat un loc destinat jocurilor, care include și un teatru mecanic, ce prezintă periodic legenda Cracoviei vechi (*Legenda o dawnym Krakowie*) în regia lui Awiszaj Hadari. Spectacolul propune o combinație reușită a păpușilor – personaje principale, mânuite de mecanisme speciale și a imaginilor video care prefigurează fundalul (malul râului, grotă balaurului etc.), precum și unele secvențe ale legendei...

Este sugestiv faptul că aici, în muzeul ce ne invită într-o lume medievală, să existe și un teatru automat, devenit și el un exponat istoric. De menționat că Polonia a fost printre țările unde această formă de teatru era larg răspândită. La dezvoltarea lui și-a dat concursul: „*Chiar și românul Iordachi*

14. Muzeul *Podziemia Rynku*, Cracovia.

Cuparencu (1784-1844??), emigrat în Polonia, a fost implicat în exploatarea unor asemenea teatre de automate, înființând la Varșovia în 1830 Teatrul mecanic pitoresc” (Pepino 1998, 112).

Tocmai aici, în Muzeul *Podziemia Rynku*, am depistat cele mai interesante formule de reconstituire a atmosferei medievale. Utilizând noile tehnologii digitale, s-a reușit să se creeze atmosfera orașului medieval. Chiar la intrare vizitatorii trec printr-un paravan holografic ce te introduce în forfota unei piețe orașenești. Fragmente de pseudodocumentar, proiectate pe pereți în mijlocul săpăturilor și al obiectelor găsite, ne fac nu doar spectatori ai unui trecut, dar și martori oculari ai unui timp virtual, incluși într-o comunicare interactivă/virtuală cu trecutul... Diverse scene din viața orașului – de la piața comercială până la locul execuțiilor – prind viață prin exponatele muzeistice. Mai multe grote, săpate în perete – sunt transformate în minisăli cinematografice dotate cu ecrane video, unde se proiectează documentare ce povestesc pe etape (medievală, modernă, contemporană) evoluția Poloniei, și cea a orașului Cracovia, despre personalitățile timpului, monumentele culturale. Un rol aparte îl constituie perioada celui de

al Doilea Război Mondial, care s-a transformat într-un calvar pentru toate țările europene și în mod special pentru Polonia. Un punct de atracție al muzeului ar fi și ecranul circopanoramic, care impresionează prin proiecțiile despre întregul parcurs istoric al Poloniei prin lucrările de artă. Aceste documentare sunt lecții de istorie vie pentru tânăra generație, care este conectată altfel la trecutul eroic al țării.

Imbold pentru deschiderea unei expoziții permanente, dedicate Cracoviei sub ocupația Germaniei naziste (anii 1939-1945), a fost filmul lui Steven Spielberg *Lista lui Schindler* (1993, Premiul Oscar

15. Teatrul mecanic prezintă *Legenda Cracoviei*.

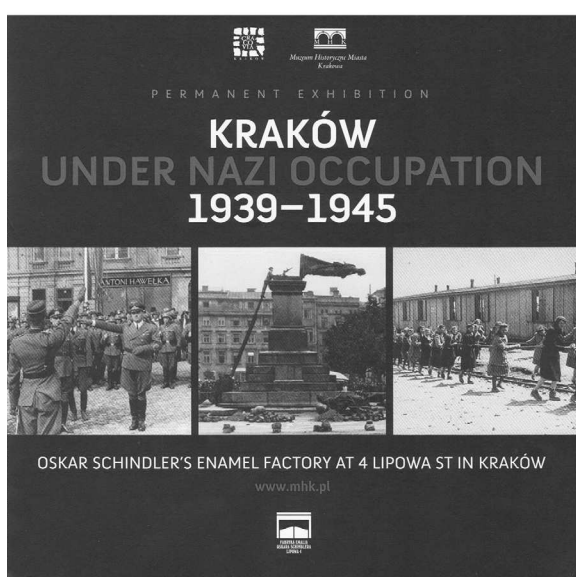
pentru cel mai bun film). Filmul a avut un succes de casă și a câștigat șapte Premii *Oscar*, inclusiv pentru *Cel mai bun film*, *Cel mai bun regizor*, *Cea mai bună coloană sonoră*, precum și alte șapte Premii BAFTA, trei Globuri de aur ș.a. Iar în 2007 Institutul American de film a plasat *Schindler List* pe locul opt în lista *Celor mai bune o sută de filme americane* din istorie. Celui mai spectaculos regizor din cinematografia americană nu i-a fost ușor să se decidă la crearea unui film despre monstruoșitățile holocaustului. Ideea filmului, bazat pe romanul *Schindler's Arc* al autorului austriac Thomas Keneally, a purtat-o un deceniu, până s-a hotărât să înceapă lucrul. Steven Spielberg vine în martie 1993 la Cracovia pentru a începe filmările noii sale pelicule în localul fostei fabrici de pe str. Lipowa 4. Ideea de a filma anume în localul unde s-au petrecut evenimentele n-a fost întâmplătoare. Căci regizorul „a dorit menținerea demersului său filmic în limitele realismului documentar, în care scop a recurs la imagine în alb-negru (mult mai convingătoare, mai expresivă, mai aproape de adevărul vieții) și la actorii obișnuiți...” (Oprea, Rusu 2006). Citatul luat din Talmud – a salva un singur om înseamnă a salva omenirea – a devenit mesajul și leitmotivul filmului.

După ieșirea pe marile ecrane a filmului *Schindler List*, caracterizat de critică ca „cel mai dur, cel mai realist, cel mai fidel documentului istoric”, interesul față de acest eveniment a crescut simțitor. În anul 2007, clădirea Fabricii de vase emailate a fost cumpărată de Primăria orașului pentru a crea în acest local un spațiu muzeal. Așa, în clădirea administrativă va fi deschisă la 10 iunie 2010 o expoziție permanentă: *Cracovia în timpul ocupației naziste* (Kraków – czas okupacji 1939-1945) ca parte a Muzeului de Istorie a orașului Cracovia, iar blocul fabricii a fost repartizat pentru Muzeul de Artă Contemporană din Cracovia (MOCAK), inaugurat în mai 2011.

Cele 45 de săli, destinate muzeului *Fabrica lui Schindler*, prezintă istoria Cracoviei sub ocupația nazistă într-un mod aproape tangibil. Pentru implicarea totală a publicului în atmosfera perioadei și pentru a obține o experiență personală a trecutului, autorii au recurs la soluții multimedia extinse (inclusiv 30 de chioșcuri interactive multimedia cu ecrane tactile, 70 de coloane sonore și 15 proiectoare video), creând un mediu muzeal atractiv. Astfel, prin intermediul jocului de lumini, al sunetului și imaginilor video, vizitatorii au posibilitatea de a trăi dramatismul acelor timpuri,

16. Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*, Cracovia.

17. Pliantul expoziției *Cracovia sub ocupație 1939-1945*, Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*.

parcurend virtual Cracovia de la ocuparea nazistă din 1939 și până la sfârșitul războiului – 1945. Accentul se pune pe cele câteva evenimente de reper care au influențat într-un fel sau altul viața orașului și a locuitorilor în perioada războiului. Marcate prin *time stamp*, episoadele înscrisu file dureroase în istoria Cracoviei, începând cu ziua de 6 august 1939, ca fiind ultima zi a celei de-a 25-a reuniuni anuale dedicată Solidarității Legiunii Poloneze, celebrate în Cracovia; la 1 septembrie 1940 – naziștii își sărbătoresc prima aniversare a războiului în piața centrală a orașului, care pe parcursul festivităților este re-denumită din *Rynek Główny* în *Adolf Hitler Platz*; la 20 martie 1941 – o parte a cartierului *Podgorze* a fost transformat în cartierul evreilor, formându-se așa-zisul ghetou; la 20 aprilie 1943 – soldații din Armia Krajowa au făcut o tentativă eșuată de asasinare a liderului poliției

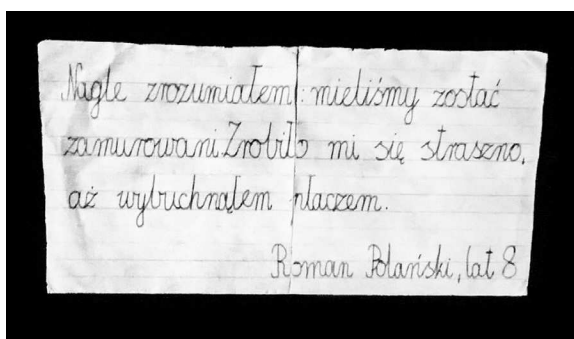

SS, generalul Friedrich W. Kruger; iar la 18 ianuarie 1945 Armata Roșie intră în Cracovia. Ocupația fascistă în oraș a luat sfârșit. Toate aceste evenimente, afișate pe larg în exponate, documente de arhivă, amintiri audio, dar și video, își mai găsesc o formă de prezentă interactivă pentru publicul larg – prin cartonașele marcate cu data și faptele respective – și vizitatorul însuși îl „validează” prin parafa administrației timpului. Expozițiile reconstituie atmosfera orașului ocupat, viața locuitorilor, în special, viața în ghetou. Acest segment al muzeului prezintă un labirint îngust și întunecos în care te cuprinde o groază profundă. În pereții negri sunt plasate fotografii, scrisori, acte și alte argumente ale vieții din perioada sub ocupație, al căror conținut te cutremură. Printre documentele expuse (amintiri, evocările supraviețuitorilor) am descoperit și câteva rânduri scrise îngrijit de un copil de opt ani. În mesajul lăsat pe o foaie de caiet el își exprimă groaza prin care trece: „*Deodată am înțeles: pe noi trebuie să ne zidească. M-a cuprins frica și m-a podidit plânsul*”. Aceste rânduri au fost scrise de Roman Polanski. Viitorului regizor¹² i-a fost dat să treacă și să cunoască ororile războiului, inclusiv ale ghetoului, care au lăsat urme adânci în psihologia acestuia.

Impresionează faptul că în muzeele poloneze multe exponate sunt accesibile publicului larg, invitat la o cunoaștere și valorificare interactivă a patrimoniului. Printre elementele interactive se înscrie și „călătoria” cu tramvaiul, prin ale cărui ferestre se perindă viața orașului ocupat. Timpul surprins în imagini fotografice poate fi urmărit prin bioscopul (sec. XIX) sau răsfoind albume de familie ce au supraviețuit pârjolului. În acest context sunt și *time stampe*-le cu parafa guvernului la putere, vie amintire a trecutului ...

Atât muzica, sunetele specifice ale epocii, cât și discursurile sau anunțurile transmise la radio, formează atmosfera muzeului, care tinde să apropie vizitatorii de cea a timpului. În contextul creării anturajului respectiv sunt și imaginile video, proiectate direct pe pereții muzeului, ori prin „ferestrele” gării sau cele ale transportului public (tramvaiului).

¹² Și lui Roman Polanski i s-a propus scenariul filmului *Lista lui Schindler*, dar din motive personale, el însuși fiind în acest ghetou din care a evadat în ultima zi înainte de lichidarea lui, a refuzat... Deși mai târziu filmează *Pianistul* (2002), după memoriile muzicianului evreu Władysław Szpilman despre viața în ghetoul din Varșovia, pentru care ia Premiul Oscar pentru cel mai bun regizor.

18. Scrisoarea lui Roman Polanski, Muzeul Fabrica lui Oscar Schindler.

19. *Time stamp* cu evenimentele timpului, Muzeul Fabrica lui Oscar Schindler.

20. Ecrane cu amintirile supraviețuitorilor, Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*.

21. Viața în ghetou, Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*.

Pentru promovarea Patrimoniului național, în general, și a celui expus în muzee, în particular, se utilizează reclama, publicitatea de forme mici. Pe lângă planurile muzeelor, fluturași cu expozițiile temporale ale muzeelor, aici pot fi găsite diverse informații despre expozițiile permanente ale muzeelor (postere și pliante).

Unele muzee au spații special organizate pentru copii. O atenție aparte se acordă tineretului și copiilor, pentru care sunt pregătite pliante cu jocuri didactice, victorine care țin de diverse aspecte ale istoriei, culturii țării și le întăresc cunoștințele din școală cu cele acumulate în muzee, unde istoria se învață pe viu, trăind-o virtual și ancorându-se în atmosfera timpului.

22. Lagărul nazist din Plaszów, Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*.

23. Cabinetul lui Oscar Schindler, Muzeul *Fabrica lui Oscar Schindler*.

Este imposibil, la o primă vizită, să cuprinzi în vizor întregul patrimoniu pus la dispoziție de muzeele poloneze. Fiecare muzeu este unic în felul său, constituind o parte din marea istorie a Poloniei. Iar atunci când ești mai mult în trecere, presată de timp, în memorie îți rămân cele mai vii amintiri. Nici nu mi-am propus să fac o prezentare complexă a muzeelor poloneze, care sunt extraordinar de interesante și bogate în exponate. Ceea ce mi-am dorit e să fac publice impresiile rămase de pe urma acestor vizite, punând unele accente pe momentele ce m-au surprins în mod deosebit. Vizitând mai multe muzee, rămâi profund impresionat, în primul rând, de atitudinea grijulie față de trecutul poporului, de patrimoniul lui național. În al doilea rând, muzeele poloneze se impun prin formule inedite de prezentare a valorilor sale, unde un loc aparte îl constituie utilizarea noilor tehnologii digitale, prezența audiovizualului în transmiterea mesajului. Și, nu în ultimul rând, muzeele reprezintă un centru complex de artă și cultură, de cercetare și educație, dispunând de bibliotecă, sală de conferințe și librărie.

Astfel, muzeele din Polonia, posedând multiple și diverse modalități de valorificare a patrimoniului național, se impun considerabil în procesul de educare și studiere/cercetare a istoriei și culturii poporului.

MW Muzeum Narodowe w Warszawie Na tropie... Faras

1967-1964
lata, w których trwały wykopaliska w Faras

150
liczba znalezionych malowideł

14
liczba biskupów urzędujących w Faras, przedstawionych na malowidłach

1962
w tym roku przybyły do Warszawy pierwsze malowidła z Faras przedstawiające świętego Archanioła Michała i świętego Merkuriusza

monumentalne przedstawienia krzyża z wizerunkiem Chrystusa w elipsie zostały znalezione w Faras

67
liczba malowideł w zbiorach MNW

VIII - XIV WIEK
okres funkcjonowania katedry

ok. 1400 LAT
tyle liczy najstarsze malowidło w Galerii Faras. Jest to przedstawienie naczyńia z proforami

ok. 548 ROKU
władcy Nubadii przyjęli chrzest z rąk misjonarzy przysłanych z Konstantynopola przez cesarza Teodory

MW Muzeum Narodowe w Warszawie Na tropie... Bitwy pod Grunwaldem Ćwiczenia i zagadki

JAN MATEJKO
1838-1893

Obraz *Bitwa pod Grunwaldem* namalował Jan Matejko. Pochodził z Krakowa, tam się uczył i pracował. Jan miał dwie siostry i ośmiu braci. Na podstawie cytatów odszukaj małego Jana wśród jego rodzeństwa i oznacz go.

[...] dopiero potem spostrzeżono, że mały Jan miał noskę w górnej swej części rozbitą i całkiem krzywą, a to zostało ślady na zawsze, bo do końca życia był nieforemny.

[...] mały drobiaz lub upominek od starszych już mu sprawiały pociechę; gdy więc bywając w ich domu Zieliński, korepetytor nauki rachunków do dzieci, dawał mu jabłko, to mu to radość sprawiała, bo mniemał, że to odznaka.

Jan Matejko, warty i błady chłopczek, z ujmującą i miłą twarzą.

WSPOMNIENIA M. GORZKOWSKIEGO, CYT. ZA: M. SZYPOWKA, JAN MATEJKO WSZYSTKIM ZNANY, WARSZAWA 1985.

MW National Museum in Warsaw On the track of... The Battle of Grunwald

THE BALTIC SEA

LANDS OF THE TEUTONIC ORDER

SAMOGITIA

GRUNWALD

TORUN

POLAND TODAY

KRAKOW

THE KINGDOM OF POLAND

THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

POLAND AND LITHUANIA IN 14th-15th C.

STATE OF THE TEUTONIC ORDER

POLISH FIEFS

LANDS PROVISIONALLY BELONGING TO THE T.O.

POLISH BORDERS TODAY

THE FACTS

1226 Duke Konrad I of Masovia invited the Teutonic Knights to Polish lands. He entrusted the Order with the mission to bring Christianity to Prussia. With time, this task began to serve as a pretext for the Order to conquer new lands.

1296 Lithuanian Duke Jagiello (Jogaila) was chosen to marry queen Jadwiga and become the king of Poland. He arrived in Krakow, was baptized and married Jadwiga. The two countries were joined in a personal union. Lithuania was ruled on behalf of Jagiello by his cousin Vytautas.

1398 Duke Vytautas signed away Samogitia to the Teutonic Order. He later strived to regain it.

1409 An anti-Teutonic insurrection, supported by Vytautas, broke out in Samogitia. Thus began the war between Poland and Lithuania on the one side, and the Teutonic Order on the other.

31.07.1410 The combined armies of Poland and Lithuania clashed with the Teutonic Knights on the fields of Grunwald. This was the climax of the war. The Polish-Lithuanian forces won. The battle was hailed as one of the greatest battles of medieval Europe.

1411 A treaty ending the war was signed in Torun.

29.09.1878 JAN MATEJKO'S PAINTING THE BATTLE OF GRUNWALD IS SHOWN IN PUBLIC.

MW Muzeum Narodowe w Warszawie Rycerska przygoda Ćwiczenia i zagadki

BIEKTY W GALERII MAJĄ 500, 600, A NAWET 900 LAT!

Pochodzą z czasów, które nazywamy średniowieczem. Państwami rządząli wówczas królowie, w bitwach walczyli rycerze, budowano zamki i katedry.

Czy średniowieczne obrazy i rzeźby pochodzą wyłącznie z kościołów? Dla ludzi średniowiecza (np. dla rycerzy) wiara była bardzo ważna i większość dzieł sztuki ukazywała tematy religijne.

IEKNA MADONNA

Przyjrzyj się rzeźbie Pięknej Madonny z Wrocławia. Artysta starał się przedstawić ją jako ideał kobiecej urody. Właśnie tak pragnęły wyglądać średniowieczne damy i księżniczki. Dobierz właściwe określenia wyglądu Madonny.

włosy nicopalona

szczypty biała

czolo wąskie

oczy ciemne

nos opalona szerokie

usta duże pofalowane

cera jasne drobne

pulchna

Bibliografie

- Davies 2008:** N. Davies, Varșovia. Insurecția din 1944 (București: Editura RAO 2008).
- Oprea, Rusu 2006:** Șt. Oprea, A.-M. Rusu, Cartea Oscarurilor. Ediția a II revăzută și actualizată (Chișinău 2006).
- Pepino 1998:** Cr. Pepino, Automate, idoli, păpuși – magia unei lumi. Cu o postfață de Mircea Ghițulescu (Galați 1998).
- Stan 2014:** M. Stan, Povestea insurecției din Varșovia (1944-2014). <http://www.europalibera.org/a/25372336.html> (accesat octombrie 2016).
- Теплиц 1973:** Е. Теплиц, История киноискусства 1934-1939, том III (Москва 1973).

Museums of Poland: ways of exploiting the National Heritage

Keywords: museum, Heritage, *Warsaw Rising Museum*, *Oscar Schindler's Enamel Factory* in Krakow, Rynek Underground.

Abstract: Thanks to the fellowship *Thesaurus Poloniae* provided by the Ministry of Culture and Heritage of Poland and the International Cultural Centre Krakow I was able to visit a number of museums in the cities of Warsaw, Krakow, Lodz, and Poznan. The innovative method of using audiovisual media has especially attracted my attention. Visiting Polish museums, I concluded that the country's history, its past hasn't remained in archives, in documents hidden from the public eye and accessible only to specialists in the field. By possibilities of museums upgraded the past comes alive as a page in the life of Poles. The national heritage, studied and carefully preserved, is passed on to the younger generation through the most advanced methods.

Today, digital techniques increasingly penetrate into all spheres of art and culture. Museums also look for non-trivial ways to demonstrate the most valuable objects from their collections through the latest information methods. The use of audiovisual media in various forms is an ideal opportunity to immerse visitors in the distant past, help them survive dramatic historical events in a dynamic, penetrate the spirit of patriotism. The screen (monitor) has become a traditional element in Polish museums and exhibition halls equipped with touch screens allowing guests to browse and receive a variety of available information in international communication languages (English, French, German and, of course, Polish).

On the screens placed in the exhibition halls, documents are displayed non-stop either completely or in fragments, a visual picture sends visitors to real museum exhibits. Museums opened after 2000 are equipped with cinema halls (National Museum, The Warsaw Rising Museum and POLIN Museum, Rynek Underground Museum and *Oscar Schindler's Enamel Factory* in Krakow etc.), some of them are equipped for films in 3D, with panoramic projection. Expressive audiovisual entourage is created by playing light and shadow, specific sounds and noises, special projections on walls, holograms, etc. Interactive exhibitions are becoming more popular.

List of illustrations:

1. *Warsaw Rising Museum*.
2. Print shop, *Warsaw Rising Museum*.
3. Sheet of the calendar on August 2, 1944. *Warsaw Rising Museum*.
4. Before the „W-hour”, *Warsaw Rising Museum*.
5. Palladium cinema, *Warsaw Rising Museum*.
6. *Warsaw Rising Museum*.
7. Room of small insurgency, *Warsaw Rising Museum*.
8. POLIN Museum of the History of Polish Jews, *Warsaw*.
9. Reconstruction of the Jewish street, POLIN Museum, *Warsaw*
10. POLIN Museum, *Warsaw*.
11. Interactive screens, POLIN Museum, *Warsaw*.
12. POLIN Museum, *Warsaw*.
13. Virtual journey by tram, POLIN Museum, *Warsaw*.
14. Rynek Underground, Krakow.
15. Mechanical theatre showing the legend of the bygone Krakow.
16. Oscar Schindler's Enamel Factory in Krakow.
17. *Krakow under the Nazi occupation 1939-1945*, Schindler's Factory, Krakow.
18. Letter from Roman Polanski, Schindler's Factory, Krakow.
19. *Time stamp*, Schindler's Factory, Krakow.

20. Interactive screens, Schindler's Factory, Krakow.
21. Life in the ghetto, Schindler's Factory, Krakow.
22. Plaszow Concentration Camp, Schindler's Factory, Krakow.
23. Schindler's office, Schindler's Factory, Krakow.
24. Leaflets with information and games for children, National Museum in Warsaw.

Музеи Польши: способы освоения национального наследия

Ключевые слова: музей, наследие, Музей Варшавского восстания, фабрика Оскара Шиндлера, Музей «Подземелья рынка».

Резюме: Благодаря исследовательской стипендии Thesaurus Poloniae, предоставленной Министерством культуры и культурного наследия Польши совместно с Международным культурным центром Кракова, я получила возможность посетить несколько музеев в Варшаве, Кракове, Лодзи и Познани. Особенно привлек мое внимание инновационный метод использования аудиовизуальных средств. Посещая польские музеи, я пришла к выводу, что история страны, ее прошлое не остались в архивах, в документах, припрятанных от широкой публики и доступных только узким специалистам. Модернизация музеев позволила прошлому вернуться живой страницей в жизнь современных поляков. Национальное достояние, изученное и бережно сохраненное, передается молодому поколению при помощи самых передовых методов.

Сегодня цифровые технологии активно проникают во все сферы искусства и культуры. Музеи также ищут нетривиальные способы продемонстрировать самые ценные экземпляры своих фондов посредством новейших информационных методов. Использование аудиовизуальных средств в различных видах – идеальная возможность погрузить посетителей в далекое прошлое, помочь им пережить драматические исторические события в динамике, проникнуться духом патриотизма. Экран (монитор) стал традиционным элементом польских музеев, в том числе и сенсорные экраны в выставочных залах, позволяющие гостям ориентироваться и получать разнообразную доступную информацию на языках международного общения (английском, французском, немецком и, естественно, на польском).

На экранах, размещенных в залах выставки, отображаются нон-стоп документы, либо полностью, либо их фрагменты, визуальная картинка отсылает посетителей к настоящим музейным экспонатам. Музеи, открытые после 2000-го года, оснащены кинозалами (Национальный музей, Музей Варшавского восстания и Музей истории польских евреев ПОЛИН в Варшаве, «Подземелья рынка» и фабрика Оскара Шиндлера в Кракове и др.), некоторые из них оборудованы для показа фильмов в 3D, в панорамной проекции. Выразительный аудиовизуальный антураж создается при помощи игры света и тени, специфических звуков и шумов, специальных проекций на стенах, голограммы и др. Интерактивные выставки становятся все более популярными.

Список иллюстраций:

1. Музей Варшавского восстания.
2. Типография, Музей Варшавского восстания.
3. Лист календаря 2 августа 1944 года, Музей Варшавского восстания.
4. «Час-W», Музей Варшавского восстания.
5. Кино Палладиум, Музей Варшавского восстания.
6. Музей Варшавского восстания.
7. Зал малого повстанчества, Музей Варшавского восстания.
8. Музей истории польских евреев ПОЛИН, Варшава.
9. Реконструкция еврейской улицы, Музей истории польских евреев ПОЛИН.
10. Экспонаты Музея истории польских евреев ПОЛИН.
11. Интерактивные экраны, Музей истории польских евреев ПОЛИН.
12. Залы Музея истории польских евреев ПОЛИН.
13. Виртуальная экскурсия на трамвае, Музей истории польских евреев ПОЛИН.
14. Музей «Подземелья рынка», Краков.
15. Механический театр представляет Легенду Кракова.
16. Здание музея *Фабрика Оскара Шиндлера*.
17. Экспозиция *Краков под немецкой оккупацией, 1939-1945*.
18. Письмо Романа Поланского, *Фабрика Оскара Шиндлера*.
19. *Time stamp. Фабрика Оскара Шиндлера*.

20. Интерактивные экраны, *Фабрика Оскара Шиндлера*.
21. Жизнь в гетто. *Фабрика Оскара Шиндлера*.
22. Плашов лагерь концентрации, *Фабрика Оскара Шиндлера*.
23. Кабинет Шиндлера. *Фабрика Оскара Шиндлера*.
24. Информационные листовки с играми для детей, Национальный Музей в Варшаве.

20.03 2017

Dr. Violeta Tîpa, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, bl. Ștefan cel Mare 1, MD-2001 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: violeta_tipa@yahoo.com